

Pragmatics

ความหมายในภาษานอกจากจะเกิดจากความหมายของ “คำ” (lexical semantics) หรือของ “กลุ่มคำ” หรือ “ประโยค” (compositional semantics) แล้วนั้น ความหมาย ยังเกิดจากบริบทของการใช้อีกด้วย (Meanings that arise from language use in context) เช่นประโยคเดียวกันนี้ สามารถสื่อความหมายได้หลายอย่าง ขึ้นอยู่กับ บริบท ที่มันใช้

1. Can you take the trash out?

ความหมายตรงตัว (Literal meaning or compositional meaning that arises from combinatorial process) ของประโยคนี้คือ “คุณเอาขยะออกไปได้มั๊ย” ซึ่งอาจจะหมายถึงการขอร้อง หรือว่า อาจจะหมายถึงการถามถึงความสามารถทางกายภาพ ก็ได้ เป็นได้ เช่น “คุณสามารถเอาขยะออกไปได้มั๊ย” ในบริบทที่ผู้พูดอยู่ในห้องกับเพื่อนที่เพิ่งเจออุบัติเหตุและเดินไม่ค่อยจะได้ มือก็บาดเจ็บ และในห้องนั้นมีถุงขยะตั้งอยู่ ผู้พูดก็อยากจะทราบว่า เพื่อนคนนั้นสภาพกายอยู่ในระดับไหน พอจะถือถุงขยะเดินออกไปนอกห้องได้มั๊ย ประโยคในข้อ (1) ยังสามารถหมายถึง “เอาไอ้เศษสวะนี้ออกไปหน่อย” ถ้าใช้ในบริบทที่ผู้พูดต้องการสื่อถึงการกำจัดคนที่ไม่ต้องการเห็น จะเห็นว่า แค่ประโยค (*sentence*) เดียวสามารถสื่อความหมายได้หลากหลายแล้วแต่บริบทที่มันใช้ ประโยคเดียวกันเมื่อนำมาพูดหรือใช้ในแต่ละสถานการณ์จริงนั้นเราเรียกว่า *utterance* ดังนั้นตามตัวอย่างข้างต้น ประโยคในข้อ (1) นั้นเราได้กล่าวถึง สาม *utterance* ที่ประโยคนี้ถูกใช้ในบริบทจริง เราสามารถดูไวยากรณ์ (grammaticality) ของประโยค ว่า ผิด หรือ ถูก ได้ ส่วน *utterance* นั้นเราจะดูว่ามันใช้เหมาะสมกับสถานการณ์มั๊ย (felicity) เช่นตัวอย่างต่อไปนี้

2. John: Do you want me to help you water your plants?

Mary: can you take the trash out?

การใช้ประโยค (*utterance*) “Can you take the trash out?” จะไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ ดังนั้นเราอาจกล่าวได้ว่า *utterance* ของประโยคนี้ *infelicitous* หรือว่าไม่เหมาะสม (ต่อสถานการณ์นั่นเอง)

Types of Contexts

ดังได้กล่าวมาข้างต้น บริบทมีความสำคัญต่อความหมายของ *utterance* มีบริบทสามชนิดที่มีความสำคัญต่อการกำหนดความหมายของ *utterance* ต่อไปนี้

1. บริบททางภาษา (Linguistic Context)

หมายถึงสิ่งที่พูดหรือเขียนก่อนหน้าหรือหลัง *utterance* เช่นประโยค ในข้อ (1) Can you take the trash out? อาจจะหมายถึงการขอร้องให้เอาขยะไปทิ้ง ถ้า *utterance* นี้ เกิดในบริบททางภาษาต่อไปนี้

3. Can you take the trash out? The room needs to be cleaned.

หรือว่า

4. The room needs to be cleaned. Can you take the trash out?

2. บริบททางสถานการณ์ (Situation Context)

ลองนึกดูว่า ถ้ามีผู้หญิงกับเพื่อนนั่งกันอยู่ในห้องแล้วมีเพื่อนผู้ชายคนหนึ่ง มีพฤติกรรมที่ไม่ดี (โดยที่ไม่ได้เกี่ยวกับบทสนทนาที่พูดกันอยู่ ณ ขณะนั้น) ผู้หญิงคนนั้นอาจจะพูดประโยค Can you take the trash out? ก็ได้ ในสถานการณ์เช่นนี้ก็หมายถึง “เอาไอ้เศษสวะนี้ออกไปนอกห้องหน่อย”

3. บริบททางสังคม (Social Context)

หมายถึง ความสัมพันธ์ของผู้สนทนา และ บทบาททางสังคมของผู้สนทนา (social role of the persons being engaged in the conversation) เช่น คำว่า Yes, ma'am ถ้าพนักงานเสิร์ฟพูดกับลูกค้าผู้หญิง ก็อาจจะต้องการแสดง ความเคารพ สุภาพ หรือถ้าพูดกับเพื่อนด้วยกัน อาจจะต้องการ ประชด (sarcasm) ก็ได้

ความเหมาะสมต่อบริบท (Felicity: Appropriateness to the context)

สิ่งที่ได้กล่าวข้างต้น utterance อาจจะไม่เหมาะสมกับบริบท ตัวอย่างเพิ่มเติมต่อไปนี้

Ex. John: What did you have for your breakfast?

Mary: Vegetables and fruits are good for your health.

utterance ที่แมรี พูด นั้นไม่เหมาะสมกับบริบท (infelicitous) เพราะไม่ได้ตอบคำถามของจอห์น นักศึกษาต้องเข้าใจนะครับว่าการที่ utterance จะเหมาะสมหรือไม่ นั้นขึ้นอยู่กับบริบท ซึ่งต่างจาก grammaticality ของประโยค เพราะถ้าประโยค มัน ungrammatical ไม่ว่าจะพูดหรือใช้ในบริบทไหนมันก็ ungrammatical สรุปก็คือว่า felicity เป็นเรื่องของ utterance ที่มีบริบทมาเกี่ยวข้อง แต่ grammaticality เป็นเรื่องของ sentence ที่มี กฎไวยากรณ์ใน mental grammar ของผู้พูด ไม่เกี่ยวกับบริบท

เจ้าของภาษาทุกคนมีสัญชาตญาณ (intuition) ว่า utterance มันเหมาะสมกับบริบทหรือไม่ เหมือนกับที่เรารู้ว่าประโยค “ผิด” หรือ “ถูก” ไวยากรณ์หรือไม่ (the speakers of a language know intuitively whether an utterance is felicitous or infelicitous, just as they know whether a sentence is grammatical or ungrammatical)

เรามีกฎไวยากรณ์ ที่สามารถบอกว่า sentence ผิด หรือ ถูก ไวยากรณ์ อย่างไร เช่นเดียวกัน เราก็มีกฎว่า utterance เหมาะหรือไม่เหมาะสมกับบริบท กฎดังกล่าวนี้ก็คือกฎของการสนทนานั่นเอง (*Rules of conversation*)

Rules of Conversation

หลักการที่คนมักจะปฏิบัติตามในการสนทนาเพื่อให้การสนทนาดำเนินไปด้วยดีนั้น มักจะรู้จักกันในนามของ the Cooperative Principle ซึ่งนักปรัชญาที่ชื่อว่า H.P. Grice เป็นคนเสนอ ซึ่งเป็นหลักการของการร่วมมือกันของกลุ่มสนทนา เพื่อให้เกิดการสื่อสาร หลักการดังกล่าวทำให้ ผู้สนทนาจะต้องทำตามกฎเกณฑ์ในการสนทนา ที่รู้จักกันในนามว่า

Grice's maxims และถ้าไม่ทำตาม maxims เหล่านี้ (rules for behaviors) ก็จะก่อให้เกิด ความไม่เหมาะสม (infelicity) ของประโยคที่พูด (utterance) และอาจจะกล่าวได้ว่า ผู้ร่วมสนทนาผู้นั้นไม่เคารพ หลักการในการร่วมมือกันเพื่อให้เกิด การสื่อสาร (the Cooperative Principle) และทำให้การสนทนาหรือการสื่อสารเป็นไปไม่ได้ (The violation of one of maxims can cause the communication to break down.) กฎเกณฑ์ของ Grice มีทั้งหมดสี่กฎเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. Maxim of Quality (กฎของการคุณภาพ)

โดยมีหลักกว้างๆสองข้อดังต่อไปนี้

1. a. Do not say what you believe to be false.
- b. Do not say that for which you lack adequate evidence.

ในข้อ (1a) ก็คือว่าคุณต้องไม่โกหกนั่นเอง และข้อ (1b) หมายถึง ถ้าไม่มีหลักฐานพอก็ไม่ควรกล่าวอ้างอะไร ข้อ (1b) นี้ ขึ้นอยู่กับบริบท (relative to the context) คือปริมาณของหลักฐานไม่จำเป็นต้องเหมือนกันในทุกสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับใคร พูดกับใคร ในบริบทไหน เช่นเพื่อนอาจจะบอกเพื่อนด้วยกันว่า “ผักดี๊วรักษาอ้ออีกเสบได้” จากประสบการณ์ของตัวเอง แต่ถ้านักวิทยาศาสตร์จะกล่าวประโยคดังกล่าวในงานประชุมวิชาการทางการแพทย์โดยใช้หลักฐานจากประสบการณ์ ส่วนตัว คงจะไม่พอ แต่จะต้องมีการทดลองเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

2. Maxim of Relevance(กฎของการเกี่ยวข้องกัน)

จะพูดอะไรก็ให้เกี่ยวข้องกับการสนทนา (say what is relevant to the discourse) กฎข้อนี้คงเข้าใจได้ไม่ยาก เช่น ถ้ามีคนถามว่า “เมื่อเช้ากินอะไร” แต่เรากลับตอบว่า “ผักมีประโยชน์ต่อสุขภาพ” คำตอบไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคำถาม

3. Maxim of Quantity (กฎของปริมาณ)

ประกอบด้วยข้อย่อยสองข้อดังนี้

3. a. ให้ข้อมูลเท่าที่จำเป็น ไม่มากไม่น้อย (Make your contribution as informative as is required)
- b. ไม่ให้ข้อมูลมากเกินไป (Do not make your contribution more informative than is required)

ตัวอย่างของการไม่ทำตามข้อ (3a)

Ex. จอน: พรุ่งนี้เราจะมีประชุมกี่โมง
แมรี: ตอนบ่าย

สังเกตได้ว่า คำตอบ “ตอนบ่าย” ไม่น่าจะเพียงพอ เพราะ “ตอนบ่าย” ไม่ได้ระบุเวลาที่ชัดเจน ดังนั้น ข้อมูลจึงน้อยเกินไป ส่วนตัวอย่างของการไม่ทำตามข้อ (3b)

Ex. จอน: พรุ่งนี้เราจะมีประชุมกี่โมง
แมรี: บ่ายสอง และเป็นการประชุมครั้งที่สิบในรอบสองเดือนที่ผ่านมา

จะเห็นว่า ข้อมูล “และเป็นการประชุมครั้งที่สิบในรอบสองเดือนที่ผ่านมา” เป็นข้อมูลที่มีมากเกินไป (more informative than is required)

4. Maxim of Manner

กฎข้อนี้เกี่ยวกับ **วิธีการให้ข้อมูล** ซึ่งต่างจากสามกฎแรกที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของข้อมูลโดยตรง กฎของวิธีการให้ข้อมูล (maxim of manner) โดยแบ่งเป็นหัวข้อต่อไปนี้

4. a. หลีกเลี่ยงภาษาที่ไม่ชัดเจนหรือที่เข้าใจยาก (Avoid obscurity of expression: don't use words or phrases that are difficult to understand)
- b. หลีกเลี่ยงภาษาที่กำกวมมีมากกว่าหนึ่งความหมาย (Avoid ambiguity)
- c. ใช้ภาษาที่รัดกุมไม่เยิ่นเย้อ (Be brief)
- d. เนื้อหาที่พูดควรพูดตามลำดับที่ควรจะเป็น (Be orderly)

ในข้อ (4a) หมายถึงว่า เราไม่ควรใช้คำศัพท์ที่คนเฉพาะในวงการ เพราะคนนอกวงการอาจจะไม่เข้าใจ หรือใช้ประโยค โครงสร้าง ที่ซับซ้อน ส่วนในข้อ (4c) “Be brief” จะต่างจาก maxim of quantity เพราะ “Be brief” หมายถึง ปริมาณข้อมูลที่เท่ากัน ถ้าพูดสั้นๆ ได้ ก็ควรจะพูด เช่นตัวอย่างต่อไปนี้

5. สมศรี: คุณทำอะไรเมื่อวาน
สมชาย: # สิ่งที่ผมทำคือดูหนังกับเพื่อน
          ผมดูหนังกับเพื่อน
(เครื่องหมาย # หมายถึงไม่เหมาะสม (infelicitous))

6. สมศรี: คุณทำอะไรเมื่อวาน
สมชาย: ผมดูหนังกับเพื่อน เพื่อนผมคนนี้ชอบดูหนังมาก

จะเห็นว่า ในข้อ (5) ประโยค “สิ่งที่ผมทำคือดูหนังกับเพื่อน” ไม่เป็นไปตามกฎ “Be brief” เพราะเราสามารถพูดให้รัดกุม (โดยข้อมูลเท่าเดิม) ได้ด้วยประโยค “ผมดูหนังกับเพื่อน” ส่วนตัวอย่างในข้อ (6) ประโยคที่สมชายตอบ “ผมดูหนังกับเพื่อน เพื่อนผมคนนี้ชอบดูหนังมาก” ไม่เป็นไปตามกฎ maxim of quantity คือ “ไม่ให้ข้อมูลมากเกินไป” (Don't make your contribution more informative than required)

การไม่ทำตาม Grice's Maxims (Flouting Maxims)

สังเกตได้ว่า Grice's Maxims ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นกฎทางสังคม (social rules) ที่เรามักจะทำตามเพราะยึดหลักของ the Cooperative Principle ว่าต้องร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการสื่อสาร แต่บ่อยครั้งที่เราไม่ทำตามเพราะมีวัตถุประสงค์หรือ

เป้าหมายทางสังคมอย่างอื่นที่เราต้องการที่จะทำหรือบรรลุมากกว่า ดังนั้นเราอาจกล่าวได้ว่า Grice's Maxims ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติของภาษา (not part of the natural language) หรือเป็นส่วนของ ไวยากรณ์ของภาษา

การอนุมาน หรือการสรุป (Making inferences or Drawing Conclusions) ใน Pragmatics

การสรุป มีสองรูปแบบ แบบแรก เป็นการสรุปจาก *Entailment* ซึ่งเป็นการสรุปจาก ความหมายตรง ของ proposition (literal meanings of the proposition) เช่น ตัวอย่างต่อไปนี้

1. a. John eats breakfast every morning.
- b. John eats breakfast on Monday morning.

เราสามารถสรุป (1b) จาก (1a) ได้ นั่นก็คือว่า “(1a) entails (1b).” โดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับ context ของ utterance แต่ขึ้นอยู่กับ ความหมายตรงตัว (literal meaning) ของ propositions แต่มีการสรุปอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ literal meaning ของ ประโยค แต่ขึ้นอยู่กับบริบท การสรุปแบบนี้เราเรียกว่า การอนุมาน “making inferences” เช่นประโยคต่อไปนี้

2. สมศรี: อยากได้กาแฟสักถ้วย
    สมชาย: ตรงมุมถนนมีร้านที่ผมไปประจำ

สมศรีสามารถ สรุป (make an inference) ได้ว่า ร้านที่มุมถนนที่สมชายไปประจำนั้นเป็นร้านกาแฟ สังเกตว่า ประโยค “ตรงมุมถนนมีร้านที่ผมไปประจำ” ความหมายตรงตัว (literal meaning) ของมันไม่ได้บอกว่า เป็นร้านกาแฟ เลย แต่จาก บริบทของสนทนา สมศรีสามารถอนุมานได้ว่า มันต้องเป็นร้านกาแฟแน่ การที่สมศรีสามารถสรุปได้อย่างนั้นก็เพราะว่า สมศรีสามารถเข้าใจถึงนัยยะ หรือ *implicature* ที่ สมชายพูด (*Somchai's utterance contains an implicature*) ดังนั้นนัย ยะก็คือ ข้อสรุปที่เราได้จากสิ่งที่คนต้องการจะสื่อ (ที่ไม่ได้เกิดจากความหมายตรงตัว หรือ literal meaning) เราสามารถ draw an inference อย่างนี้ได้เนื่องจากเราเข้าใจ กฎเกณฑ์ของการสนทนา ว่าคนจะให้ความร่วมมือกันในการสนทนา เพื่อให้เกิดการสื่อสาร (the Cooperative Principle) นัยยะ (*implicature*) มีหลายชนิดแต่ที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นนัยยะที่เกี่ยวข้อง กับ Grice's Maxim

นัยยะที่เกิดจาก *Maxim of Relevance (Implicature Based on the Maxim of Relevance)*

ตัวอย่างของ ข้อสรุป (an inference) หรือนัยยะ (implicature) ที่เกิดจากความเข้าใจว่า คนต้องการพกฎ maxim of relevance ก็คือข้อ (2b) ข้างต้น สิ่งที่สมชายพูดไม่เกี่ยวกับร้านกาแฟ ดูเหมือนจะพูดไม่ตรงประเด็นของบทสนทนา แต่เราก็เชื่อว่า ทุกคนเคารพ maxim of relevance ดังนั้นสิ่งที่สมชายพูดจะต้องเกี่ยวข้องกับร้านกาแฟ คือ ร้านที่มุมถนนที่สมชาย ไปบ่อยๆ ก็คือ ร้านกาแฟ

นัยยะที่เกิดจาก *Maxim of Quantity (Implicature based on the Maxim of Quantity)*

3. สมศรี: ทำการบ้านเสร็จทุกวิชาแล้วยัง
    สมชาย: ผมทำวิชาภาษาอังกฤษเสร็จแล้ว

ประโยค “ผมทำวิชาภาษาอังกฤษเสร็จแล้ว” literal meaning ของมัน ไม่ได้มีความหมาย หรือ entail ได้ว่า วิชาอื่นยังไม่เสร็จ แต่สมศรีก็สามารถ เข้าใจนัยยะ (*implicature*) ว่า “วิชาอื่นยังไม่เสร็จ” สมศรีสามารถสรุปดังกล่าว (make an inference) ได้เพราะเชื่อว่า สมชายต้องเคารพ maxim of quantity เพราะถ้าวิชาอื่นเสร็จสมชายก็ต้องบอกว่า วิชาอื่นก็เสร็จด้วย

นัยยะที่เกิดจาก the Maxim of Manner (Implicature based on the Maxim of Manner)

4. ผู้หญิงที่อยู่บ้านเดียวกับผมเป็นครู

ผู้ฟังสามารถสรุปได้ว่า “ผู้หญิง” ในประโยคข้อ (4) นัยยะ (*implicature*) ของ คำว่า “ผู้หญิง” คงไม่ใช่ภรรยา แน่ เพราะถ้าเป็น ภรรยา ผู้พูดก็คงจะพูดตรงๆเลยว่า “ภรรยาผมเป็นครู” ดังนั้นผู้ฟังจึงเชื่อว่าผู้พูดต้องเคารพ maxim of manner คือ “Be brief” และที่ “avoid ambiguity”

นัยยะที่เกิดจาก the Maxim of Quality (Implicature based on the Maxim of Quality)

5. สมศรี: เราต้องการคนรับผิดชอบเตรียมผ้าไทยสำหรับงานคืนนี้

สมชาย: ผมทำผ้าไทยสุตรร่อยของบ้านผมได้

สมศรี เข้าใจ นัยยะ (*implicature*) ที่สมชายพูด และสามารถอนุมานได้ว่า สมชายต้องเคยทำผ้าไทยสุตรของบ้านเขามาก่อน ทั้งที่ประโยคที่สมชายพูดไม่ได้ มีความหมาย (literal meaning หรือ entailment) ว่าเขาเคยทำมาก่อน แต่สมศรีเชื่อว่า สมชายเคารพ the maxim of quality เพราะเชื่อว่าถ้าไม่มีหลักฐานพอ (คือเคยทำมาก่อน) สมชายคงไม่พูดประโยคนั้น